UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Decretum Gratiani

Gratianus <de Clusio>

Parisijs, 1542

Quinta, an p[er]iurus sit q[ui] aliu[m] peierare cogit? Sic.

urn:nbn:de:hbz:466:1-62466

Visual Library

Quod autem.¶ Hec queſtio diuiditur in ſeptē partes. In prima ponit que pena imponatur periuris compulſis vel voluntarijs: et qualiter puniūtur qui alios iurare faciunt falſum. et hoc probat per ſeptē cap. Secunda ibi: Item qui audit. Tertia ibi: Queritur de eo. Quarta ibi De etate. Quinta ibi: De forma. Sexta ibi: Ut itaqȝ. Septima ibi: Iuramētū. Io. de fan.

¶ Caſus. Hic intitulatur quīta queſtio qua queritur ſi licitū eſſet q́ archidiaconus iurauit: ſcilicet epiſcopo non obedire: an epiſcopus qui compulit eum ad peierandum. reus ſit periurij. Et reſpōdet q́ ſic. et hoc ꝓbatur argumento a minori: q2 ſi conſentiens pari pena cum faciente punitur: multo magis compellens eſt puniendus. et ad hoc probandum inducit ſequentia capi. Quid autem iuris ſit de iuramento, per metum extorto: notari conſueuit. xv. q. vj. authoritatem.

a ¶ Quod autē. iſtud nō habet dubitationē: an periurus ſit qui aliū cogit peierare. nā etſi ipſe non proprie dicatur periurus: tamen mortaliter peccat: quia quod alter mandato noſtro fecit, nos reputamur feciſſe vt extra de ſenten. excōmu. mulieres. Utrum autem iudex licite poſſit recipere iuramētum illius quē ſcit velle peierare: dic vt dixi. ſ. xv. q. v. preſbyter.

Peccat mortaliter qui aliū cogit peierare.

Not. h. et L. q́ iudex pōt recipere iuramētum ab infamato lȝ ſciat eū falſū iuraturū. Archi.

Qui compulſus.¶ Caſus. Quidā miles compulſus a domino ſuo ſciens peierauit: queſitum fuit a Pio papa vtrum vterqȝ ſit piurus?

ſalus reparari vel confirmari non poſſit, fidē promiſſam ſeruare ꝓhibetur: quorū exēpla premiſſe authoritates ſubijciunt dū eū q́ homicidiū facere: vel alimēta matri et fratribus nō ſubminiſtrare: in adulterio ꝑmanere: vel ad pacem cū aduerſario nō redire: iuramētum preſtādo ꝓmiſerit, ſalubriori cōſilio illicita vota obſeruare non permittunt. Eſt etiam id qđ iuratur aliquādo vitioſum, nō in natura ſui ſed ex cauſis extrauenientib9: veluti cum aliquis poſt votum caſtitatis iurat alicui ſe habiturum eā in cōiugem. cōiugē nāqȝ habere in ſeipſo malum non eſt: tū huic ex voto pernicioſum eſt. hoc autē iuramentum etiam ſi illicitū ſit: nō tamen ſeruari ꝓhibetur: ſed de violatione voti penitentia ſibi iubetur indici. Ex modo iurādi tūc eſt illicitū iuramentū qñ incōſiderate et incircunſpecte aliqđ iurat quo nec corporalis nec ſpūalis ſalus adimatur: et ſine quo vtraqȝ ſalus reparari et vita cōſeruari valet: veluti dum aliqs a parētibus coactus vel clericat9 tonſurā, vel religionis veſtē ſuſcipiat, ſe neutrum facturū iuramēto firmauerit: hoc q̄uis aliqbus videat reprehēſibile, q2 opus charitatis iuramēto ſe non facturum promiſit: nulla tū authoritate ſeruari ꝓhibetur: q2 etſi nunqȝ clericatus tonſurā vel religionis veſtē ſuſcipiat, non tamen ideo minus ſalutē ꝓmereri valet: cū nonnulli in laicali habitu ſāctiſſimi et deo dilecti inueniantur. quo exemplo euidenter datur intelligi quotiēs aliqs iurat ſe non facturū aliqđ quo expeditior ſibi via prepareт ad beatitudinem, dūmodo ſine eo valeat ſalutē inuenire: q́ iuramentū nō ꝓhibet ſeruare. vn̄ cū nos iuramus nō daturos aliquid alicui ſine quo vtraqȝ ſal9 ei9 pōt eſſe incolumis, etſi aliqua ex ea ſibi cōmoditas ꝑſtaret nulla tū authoritate iuramentum ſeruare prohibemur: dūmodo ſit nobis alia via neceſſitatibus eius ſubueniendi.

¶ Queſtio.v.

Quod autem[a] qnto loco q̄ritur ſi licitum eēt qđ archidiacon9 iurauerat, an ep̄s eēt re9 piurij q́ ad peierādū archidiaconū cogebat: facile pōt diſcerni. ſi em̄ ꝯſētiēs pari pena cū faciēte puniēd9 ē: multo mag illeq́ cogit reus admiſſi criminis ꝓbat. Unde Pius papa ait.

¶ Qui peierare cōpellit et q́ cōpellit piurus vterqȝ ꝓbat.

Qui cōpulſ9 a dn̄o ſciēs peierat: vtriqȝ ſunt piuri et dn̄s et miles[b]. dn̄s, q2 precepit: miles, quia plus dn̄m[c] q̄ animā ſuā dilexit. Si liber eſt[d]. xl. dies[e] i pane et aqua peniteat: et ſeptē ſequentes annos[f]. Si ſeruus eiuſdem, tres q̄dragesimas[g] et legitimas[h] ferias peniteat. Item.

¶ Pn̄ia eius qui in manu epi aut in cruce ꝯſecrata peierat.

Qui peierat ſe in manu epi aut i cruce cōſecrata[i] tres annos peniteat. ſi vo in cruce nō cōſecrata: annum vnū peniteat. q́ autē coactus fuerit, et ignorans[k] ſe peierauerit, et poſtea cognoſcit: tres

Et reſpondet q́ ſic. et ideo miles ſi liber eſt, per quadraginta dies peniteat in pane et aqua: et. vij. ſequētes annos. ſi vero ſeruus eſt eiuſdem, tres quadrageſimas et legitimas ferias peniteat.

b ¶ Et miles. In atrocibus enim non debet aliquis parere domino ſuo: vt. xj. q. iij. nō ſemper. et ca. ſi dominus. et ca. qui reſiſtit. et. ff. de reg. iu. ad ea.

c ¶ Quia plus dominum. quod eſſe non debet: vt. xj. q. ij. nolite. ij.

d ¶ Si liber eſt. Alibi magis punitur ſeru9 q̄ liber: vt. j. xxiiij. q. j. q́ contra. ſed hic excuſatur propter preceptum dn̄i. Io.

Nō a toto, ſȝ quo ad minorē penaȝ: vt dixi ſ. §. p̄xi.

e ¶ Quadraginta dies. vel continue, vel interpolatim.

f ¶ Septem annos. Non tamē in pane et aqua.

g ¶ Quadrageſimas. Unā ante feſtum natalis: aliaȝ ante paſcha: terciā ante feſtum ſancti ioannis.

h ¶ Legitimas ferias. i. ſecundam et quartam et ſextam ferias: vt de conſe. diſtin. iij. ieiunia. et lxxxij. di. p̄ſbyter.

Ferie legitie ſūt tres

i Qui peierat. ¶ Cōſecrata. q2 quanto ſancti9 eſt ꝑ quod iuratur, tanto maius eſt periurium: vt. ſ. e. q. j. mouet. Nūquid ergo maius ſacrilegiū committunt qui verberant clericū in maiorib9 ordinib9 conſtitutum q̄ in minoribus? Credo q́ ſic: vt. xvij. q. iiij. ſi qs deinceps. et. c. q́ ſubdiaconū. et. c. qui occiderit.

Pbrm̄ ꝟberās pl9 peccat q̄ ꝟberans ſimplicē clericum.

k ¶ Et ignorans. eſſe pctm̄ qđ iurauit. nam ſi fuiſſet ignorātia facti nullum eſſet peccatū: niſi ignorātia fuiſſet craſſa: que neminem excuſat. C.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

de h° de reſcin. vendi. quiſquis. no. xxx= viij. diſ. in ſum. qd ſit d igrātia facti, nō vſ bene dictuz: qt fctm ſuū nemo dz igrare. ar. ff. lo. ca. ſed addes. §. j.

a Si qs. ¶ Redimenda. Licet eñi timore mortis iurauerit, tamen peccauit. vt. xxxiij. q. v. ita ne. ſed rōne coactionis mitigaſ pnīa: vt ex̄ qd me. cau. ſacris. nō eſt cōtra. xv. q. vj. ca. j. ibi eñi non abſoluunſ a pctō, ſed a iuramento. Jo.

b ¶ Alij. ergo illa q̄ eſt minor, eſt imponēda: vt. j. diſtin. ca. eos vero.

c Si qs. Sine pnīa. interiori: vt. vj. qō. j. quicūq;. Joan.

Ille q. ¶ Caſus. Si quis cōpellit aliquē vel prouocat ad iuramentū quē ſcit falſuz iurare, magis peccat q̄ homicida: q, iſte corp⁹ interficit, ille ṽo animā ſuā ⁊ alienā.

d ¶ Vincit. Non intelligas q plus peccat periur⁹ q̄ homicida: immo ille plus peccat: vt xiij. diſ. ca. j. ſed dr eum vincere: quia maius damnū facit: q, maius damnū eſt in amiſſione vnius aīe, q̄ mille corporuz: vt. xxiiij. q. iij. ſi habes. Jo.

Anime vni⁹ pditio eſt grauior, q̄ mille corpor.

Qui exigit. ¶ Caſ⁹. Si aliquis cōpellit aliquem ad iuramentum quem ſcit falſuz iurare, peccat. ſi autem neſcit, nō peccat.

e ¶ Humana. id eſt de humana īfirmitate procedit: vt ſ. e. q. j. non eſt.

f ¶ Impreſſit. Multipliciter cogendo. Joan.

Si quis conuictus. ¶ Caſ⁹. Quidā traxit aliū ad falſum teſtimonium dicendū, vel ad aliud periuriuz queſitū fuit quam penam vterq; pati debeat? Et rñd. q qui fieri fecit, donec vixerit dz cōione priuari. q̄ ṽo fecit, ab oi teſtiōio repellaſ ⁊ ſit infamis.

g ¶ Infamia. An iuramentum infamet vel non: not. vj. q. j. quicūq;. ſed coacti ſi iuraſſent, non infamarētur: vt. ſ. q. proxi. inter cetera.

de h° et not. ex̄ de iureiurā. ꝗrelā. ⁊ xxiij. q. v. rer debet.

¶ Item qui audit. ¶ Hec eſt. ij. pars. q. in qua queriſ cui dz dicere ſi videt quis q aliquis vult falſum iurare, ⁊ quid iuris, probatur. j. ca. proxi. Jo. de fan.

h ¶ Falſum. ſupple niſi indicauerit, portabit iniquitatem ſuam. Joan.

Hoc videſ. ¶ Caſus. Legiſ in Leuiti. Ois q̄ audierit vocē iurantis falſum, teſtiſq; fuerit: niſi indicauerit, portabit iniq̄tatē ſuaz. Propſ hanc lr̄am dubitauerūt q̄dā q̄d eſſet in hoc caſu faciēdū quia ſi ſciebant aliquē peierare et nō indicabāt, incurrebant pctm̄ ex ſilentio. ſi ṽo indicabāt icurrebat peierās periculum mortis. q̄ſitū fuit ab Aug. q̄d de hoc eſſet faciendū? Et rñ. q ille qui falſuz iurat, dz admoneri. ſi ṽo non audierit, talib⁹ pſonis eſt dicendū q̄ poti⁹ pn̄t prodeſſe q̄ obeſſe. i. ſacerdotibus, qui nō ſolū illū corrigere poſſunt, ſed ēt orare p illo. ⁊ ita ſe expediunt a vinculo peccati. Hic. i. in leuitico. Exp̄ſſit. ſcz Moyſes.

quadrageſimas peniteat.

Item ex penitentiali Theo.

¶ Qua pena ſit feriēdus qui neceſſitate coact⁹ periurat.

Si quis coactus pro vita redimenda[a] vel pro qualibet cauſa vel neceſſitate periurat: quia plus corpus q̄ animam dilexit, tres quadrageſimas peniteat. Alij[b] vero iudicant tres annos: vnum ex his in pane et aqua.

Item Gelaſius papa.

¶ Qui peierat ⁊ alios peierare facit: q̄ pena ſit feriendus.

Si quis peierauerit, et alios ſciens in periuriuz duxerit, quadraginta dies peniteat in pane et aqua: et ſeptem ſequentes annos: et nunq̄ ſit ſine penitētia[c]: ⁊ alij (ſi conſcij fuerint) ſimiliter peniteant. Item Auguſtinus in ſermone de decollatiōe ſancti Joannis.

¶ Homicidā vincit qui ſciēs ad periuriū hoīem cōpellit.

Ille qui hominē prouocat ad iurationē, et ſcit eum falſum iuraturū eſſe: vincit[d] homicidā: quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam, immo duas animas: et eius animā quem iurare prouocauit, ⁊ ſuam. ſcis verū eſſe qd dicis: ⁊ falſum qd ille dicit ⁊ iurare compellis. ecce iurat: ecce peierat: tu quid īuenisti? immo ⁊ tu periſti, qui de illius morte ſatiari voluiſti.

Idē in ſermone de periurijs.

¶ Non peccat qui iuramentum exigit ab eo quē neſcit falſum iurare.

Qui exigit iurationem, multū intereſt ſi neſcit illū iuraturū falſū, an ſcit. ſi eñi neſcit: et iō dicit, iura mihi: vt fides ei ſit: nō eſt pctm̄: tñ humana[e] tētatio eſt. ſi aūt ſcit eū feciſſe et cogit eū iurare, homicida eſt. Ille eñi ſe ſuo piurio interimit: ſed iſte manū interficientis ⁊ impreſſit[f] ⁊ preſſit.

Item ex concil. Magotienſi.

¶ Vſq; ad extremū vite non comunicet qui alios ad periuria trahit.

Si qs cōuict⁹ fuerit alios ad falſa teſtimonia, vel periuria attraxiſſe: vl' quacunq; corruptione ſolicitaſſe: ipſe qdē vſq; ad exitū vite non cōicet. hij vero q ei in piurio cōſenſiſſe pbanſ, poſtea ab oi teſtimonio ſunt remouēdi: ⁊ ſm legem infamia[g] notabuntur.

Item qui audit aliquem falſum[h] iurare, ⁊ tacet, delinquit. vnde Aug. ait in queſtionib⁹, Leuitici. cap. j. Aia q̄ audierit vocem iurantis falſum ⁊c.

¶ Qui ſit indicandum falſum quod ab aliquo iuratur.

Hoc videtur dicere, peccare hoīem q̄ audiente iurat aliqs falſuz, ⁊ ſcit eū falſum iurare, ⁊ tacet. tūc aūt ſcit ſi ei⁹ rei de q̄ iuraſ teſtis fuit[i] aut vidēs aut cōſcius fuerit. i. aliquo mō cognouit: aut oculis ſuis cōſpexit: aut ille ipſe q̄ iurat, illi indicauit[k]. ita eñi potuit eſſe ꝯſcius. ſed inter timo=

i ¶ Fuit. i. talem habuit inde notitiā q huius rei potuit eē teſtis: et qd ſeqſ, eſt expoſitio. ij. ps.

k ¶ Indicauit. videt ergo q valeat teſtimoniuz de auditu, vt hic: ⁊. xv. q. v. pſbyter. ⁊. xxvj. q. vj. q̄ recedūt. et. ij. qō. j. multi. nā et teſtes intelligūſ ſcire q̄ acta ſunt a teſtatore ſi priores teſtes eis hoc dixerūt: vt. C. de teſta. cū antiq̄tas. j. in fi. j. rñ. Ar. ͣ. iij. q. ix. teſtes. v. q. ij. relatum eſt. Ad hoc dicas q h loq̄ſ in caā denūciationis, vbi modica ſciētia aliquā fidē facit. arg. ex̄ d ſpō. p̄terea. ij. immo ⁊ in iudicijs facit fidē teſtimoniū de auditu: vt ex̄ de ſuc. ab inte. cū dilectus. ex̄ de teſti. cum cām. Jo. Sed certe teſtimoniū de auditu eſt proprie cū aliqs audit aliqd dici eſſe factū. Sed ſi audit ꝯhētes, nō eſt teſtimoniū de auditu. Et hoc innuit ex̄ de teſti. licet. ij. tamē hoc ca. nō loquiſ de vera denūciatione, ſed poti⁹ de indicatione ſcz cū quis indicat alij q aliquis vult peccare: ⁊ ſpectat

Teſtimoniuz de auditu vtrū valeat.

Dicit h. lz in h° caſu ſit verū vt arg. xxxv. q. vj. d parētela. ⁊. c. eps nō tñ ex h° loco hri pōt. Archi.

ad delicta committēda. ſed denũciatio ſpectat ad delicta cõmiſſa: et ad illa nõ tenenť niſi q̃ habēt magiſtratũ ſup aliquos: ⁊ illa denũciatio dicič euangelica: iſta dr canonica, ⁊ hec probať ſemp: illa vero non. Et ſic ptz ꝙ crimina nondum cõmiſſa poſſumus denũciare: vt hic: ⁊ .xxiij. diſ. diaconi. j. ibi: vicinum precipito ⁊c. eť de deſpon. impu. ca. pe. eť de cogna. ſpi. tua. Jo.
a ❡ Jurauerit. i. iurare voluerit.
b ❡ Mortis. De facto, q̃ de iure ꝑpter vnius dictum nõ poſſet iudicari: et eſt ſiľe de penit. diſt. j. ca. penul.
c ❡ Prodeſſe. vt ſũt ſacerdotes: vt xxiij. qõe. v. deniq̃. Qui ergo dicit talibus qui poſſunt ꝑdeſſe, nõ obeſſe: nõ dr ꝑdere: vt. ij. q. j. ſi peccauerit.
❡ Si ergo ❡ Caſus. Cõcludit Gratianus ex ſupradictis dicens: ſi quis audit aliquem iurare falſum et tacet, delinquit: multo magis ille reus eſt qui cõpellit aliquē ad periuriũ.
❡ Queriť. ❡ Hec eſt. iij. pars. q. in q̃ queritur qualiter deꝰ intelligit iuramentum ſi aliquis iurat in fraude, vľ decipit in fraudē? et dr ꝙ ſicut ille q̃ ſane intelligit, ſiue ſit dans iuramentum, ſiue accipiēs. et hoc probat ꝑ. v. ca. Jo. de fan.
iij. ps.
❡ Caſus. Querit hic Grať. incidenter an ille qui ſub calliditate verboꝝ iurat, ſit reꝰ piurij niſi ſeruauerit qđ creditur iuraſſe? Et rñ. ꝙ ſic: et ad hoc inducit ſeq. ca.

rem huius peccati, et inter timorē huius ꝑditionis hoĩm, nõ parua exiſtit plerũq̃ tentatio. poſſumꝰ eñ paratũ ad ꝑiuriũ admonendo vel ꝓhibendo a tã graui peccato reuocare. Sed ſi nõ audierit, et corã nobis de re quã nouimus, falſum iurauerit [a]: vtrũ ꝓdēdus ſit, ita vt ꝓditus etiã periculũ mortis [b] incurrat, difficillima queſtio eſt. Sed q̃ hic nõ expreſſit cui hoc indicãdum ſit, vtrũ illi cui iurať: an ſacerdoti cuipiã qui nõ ſolũ eum perſequi non põt irrogando ſupplicũ, ſed etiam orare ꝑ illo põt: videť mihi ꝙ ſe ab hoc peccati abſoluat vinculo, ſi indicet talibꝰ qui magis ꝓdeſſe [c] poſſũt ꝙ̃ obeſſe periuro: ſiue eũ corrigendo, ſiue deum pro eo placando, ſi ⁊ ipſe confeſſionis ſibi adhibeat diſciplinam.

Si ergo iſte (vt ſupra dictum eſt) qui audit falſum iurare et tacet, delinquit: multo magis ille reus eſt qui ad peierãdum aliquem compellit.

Queritur [d] de eo qui verboꝝ calliditate ſe circunuenire putat illũ cui iuramētum defert: an ſit reus periurij, niſi ſeruauerit quod iuraſſe creditur.

De hoc ita ſcribit Jſidorus ſententiarum libro. ij.

❡ De eo qui calliditate verborum iurat.

Juramenta qualiť ſũt itelligēda.
d ❡ Queriť. Jncidētē ponit hic queſtionē, qualiter iuramenta ſunt intelligenda: ⁊ diſtinguitur: aut vterq̃ hz rectum intellectũ: aut vterq̃ doloſum: aut alter tm̃ habet rectum. ſi ab vtroq̃ interponitur dolus, tunc eſt intelligendum ſm̃ cõem ſignificationem verborũ: vt eť de ſpon. ex literis. ſi a neutro interuenit dolus, tunc interpretandũ eſt ſm̃ intellectũ vtriuſq̃, ſi ꝟba poſſint vtriq̃ intellectui adaptari. eť de teſti. cum tu. ſi ab altero tãtũ, tunc intelligendũ eſt ſm̃ eum qui recte intelligit. ſic videtur diſtingui. j. e. §. ex his. Jn ſtipulationibus ⁊ alijs contractibus ⁊ ꝯ ſtipulãtem ⁊ vendentē interpretandũ eſt: ſed in iudicijs pro actore: † vt. ff. de verbo. oblig. inter ſtipulantem. §. j. ff. de cõtrahen. emp. l. labeo. Jo.

† Qđ dic vt no. eť ð reſtitu. ſpoľ. cũ ad ſedē in glo. ħ ergo.

Quacũq̃. ❡ Caſus. Dicit Jſiđ. in hoc ca. ꝙ quacũq̃ arte verborũ q̃s alicui iuret, ita deus intelligit ſicut ille cui iurať: ⁊ talis dupľr peccat: ſciľz q̃ nomen dei ſumit in vanũ: ⁊ q̃ primũ dolo capit.
e ❡ Jntelligit. i. itelligere dz. et eſt ſiľe. j. de cõſe. diſti. iiij. non illud.
❡ Ecce. ❡ Caſꝰ. Reprehēdit hic Auguſt. parochianos ſuos qui cum ſup librum iurare debebãt, lapidem aliquem ſupponebant: eos decipiendo quibus iurabant: nec putabant ſe teneri cum ſuper lapidē iurarent: ſed Augu. dicit ꝙ tenētur: et ſi non ſeruant qđ iurauerint, periuriũ incurrent: q̃ nõ lapidi, ſed homini iurant ante deum.
f ❡ Sup lapidē. Forte coopertum ab aduerſario: vt credanť eſſe euangelia.
❡ Sed obijcitur. ❡ Caſus. Supra dictũ eſt ꝙ deꝰ ſic accipit iuramentũ ſicut ille cui iurať, intelligit. Nũc ꝟo probat ꝯtrariũ: et ad hoc inducit ſeq. c.
❡ Humane aures. ❡ Caſꝰ. Dicič in hoc ca. ꝙ homĩes ⁊ maxime ſimplices et indiſcreti talia verba iudicant qualia foris ꝓferunť: deus vero talia foris audit, qualia ex intimis ꝓferuntur. vñ diſcretꝰ homo vel iudex qui interpretatur intentionem iurantis alteri, conſiderare debet ꝙ verba debent deſeruire intētioni, non intentio verbis.

Quacũq̃ arte ꝟborũ q̃s iurat: deꝰ tñ qui cõſciētie teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille cui iuratur, intelligit [e]. dupliciter autē reus fit: q̃ nomen dei in vanum aſſumit: et primum dolo capit. Item ex ſermone ſancti Auguſtini.

❡ Periurus eſt qui ſuper lapidem falſum iurat.

Ecce dico charitati vr̃e et q̃ ſup lapidē [f] falſum iurat, ꝑiurus eſt. vñ hoc dico? q̃ multi etiã in hoc fallũtur: ⁊ putãt q̃ nihil eſt ꝑ qđ iurant, non ſe crimine teneri periurij. prorſus ꝑiurus es: q̃ ꝑ id qđ ſctm̃ non putas, falſum iuras. ſi tu illud ſctm̃ nõ putas, ſctm̃ puta cui iuras. nõ enim qñ iuras, tibi aut lapidi, ſed ꝓximo tuo iuras. hoĩ iuras ante lapidē, ſed nũquid non ante deũ? non te audit lapis loquētem: ſed punit te deus fallentem.

Sed obijcitur illud Greg. in xxvj. libro moralium.

❡ Apud dñm ꝟba nr̃a nõ ex ore ſed ex corde procedunt.

Humane aures talia verba nr̃a iudicant, qualia foris ſonãt. diuina ꝟo iudicia talia foris audiũt, qualia ex intimis proferuntur. certe nouerit ille q̃ intentionē ⁊ voluntatē alterius varijs explicat verbis [g], q̃ nõ debet aliq̃s verba [h] cõſiderare, ſed voluntatem et

g ❡ Uerbis. Que ille protulit, ⁊ vult ea aliter interpretari prout verba ſonare videntur: quod ſemper non eſt faciendum: cum ſepe bona verba mala intentione proferantur: ⁊ econuerſo: vt. v. qõ. v. non omnis. ⁊ capi. non oſculatur: vt. xxiij. q. j. paratus.
h ❡ Uerba. Argum̃. potius eſſe conſiderandam mentem alicuius ꝙ̃ ipſa verba: vt. j. qõ. j. marchion. et de conſecra. diſtin. iiij. retulerunt. extra de verb. ſignifi. propter ea, et ca. intelligentia. xxij. q. j. paratus. in princi. ff. de in

Uerba bõa q̃ſq̃ mala intētiõe ꝓferũt
Mens potiꝰ ꝙ̃ ꝟba atēdi dz.

† Ad idē.xxx. viij.di. ſedulo. xcij.di. ca.j.§. ea.q.ij. is aūt.

ius vo.l. ꝙuis. † Sed hoc verum eſt cum cōſtat de intellectu. al's in dubijs a verbis non eſt recedendum.ff.de lega.iij. non aliter.ff. de exercitoria.l.j.§. ſi is qui nauem. extra de ſponſa.ex literis.
¶ Si ergo. ¶ Caſus. Concludit Gra.ex ſupradictis dicens ꝙ ſi deus ita accipit verba foris qualia ex intimis ꝓferuntur: ⁊ ſi verba debēt deſeruire intentioni, ⁊ non ecōuerſo: apparet ꝙ deus nō ſic accipit iuramentum ſicut ille cui iurat intelligit: ſed poti⁹ ſicut ille qui iurat.
¶ Item obijcitur.
¶ Caſus. Adhuc obijcit Gra.et probat in hoc.§. et ſequenti ꝙ iuramentum debet intelligi ſm intentionē iurātis, ⁊ non ei⁹ cui iurat. ⁊ hoc ꝓbat per duo exempla in illis poſita.
¶ Itē ſi innocens.
¶ Caſus. Adhuc probat in hoc.iij.§. ꝙ ſm intentionem iurantis dꝫ intelligi iuramentū. Ego accuſatus de crimine ſcripſi ſuper aliquā chartulā qualiter iurare volebam me eſſe immunem a delicto: ſed aduerſarius me⁹ volens me peierare, ſubripuit illud breue quod ſcripſi: et ſuppoſuit aliud in quo cōtinebatur me crimen commiſiſſe. Cum ergo iuraſſem ſicut in illo breui continebatur, arguebat me periurij: et dicitur hic ꝙ ego non ſum periurus.
Iuramenti. ¶ Caſus. Adhuc probat Grat. per hoc ca. ꝙ iuramentū debet intelligi ſꝫ intentionem proferentis. Dicit ergo Ioan. Chryſoſto. ꝙ quicunqꝫ iurat, ideo iurare debet vt verum loquatur. vnde deus inter iuramentū et comunē loquelā differentiā nō facit: q: ſicut in iuramento nō debet eſſe perfidia, ita nec in loquela noſtra ⁊ ſi ꝗs contra fecerit, pena diuini iudicij damnabit. et hoc ꝓbat authoritate dni dicentis: Os quod mentitur ⁊c̄.
a ¶ Ad hoc iurat. Id eſt iurare debet.

intentionem: quia non debet intentio verbis deſeruire, ſed verba intentioni.
Si ergo diuina iudicia verba noſtra talia foris audiūt qualia ex intimis ꝓferuntur: ſi intētio nō dꝫ ſeruire ꝟbis, ſꝫ verba intentioni: ptꝫ ꝙ deus nō accipit ſic iuramētum ſicut ille cui iurat: ſed potius ſicut q̄ iurat intelligit: cū recipiēti nō ex intimis, ſed ex his que ꝓferuntur foris verba noſtra ſonant.
Item obijcit: q̄ iurat ſuper lapidē putās ſe iurare ſuper ſacroſancta euāgelia, perinde tenet ac ſi ſuper euāgelia iurauerit: licet ille cui iurat, ideo ſuper lapidem illum iurare fecerit, ne non ſeruādo quod ꝓmittit, reatu periurij teneatur.
Item obijcit illud de ciuibus qui credunt ſe iurare obedituros cōſulib⁹ ſuis in oībus que ſibi imperata fuerint ꝓ honore ſue ciuitatis. ne vero obediētiā recuſantes, reatu periurij illaqueentur, ſupponit breue iuraturis in quo aliud cōtinetur ꝙ̄ ſe iuraturos arbitrentur: videlꝫ ne padū in nilum conuertant: vel aliquid hmōi faciant. Si ergo cōtra hoc qꝺ ſe iuraſſe crediderāt, cōſulib⁹ ſuis obedientiā denegarēt, nunq̄d ſm intentionē recipiētis, an poti⁹ ſm intentionem iurantis iuramentum deus illud acciperet?
Item ſi innocēs de adulterio vel furto impetit⁹, innocentiā ſuā vellet aſſerere: iuraret autē ſe ab obiectis ſic eſſe immunē, ſicut in breui illo cōtinet quod manib⁹ ſuis ſe ſcripſiſſe arbitratur: cōtineat autem in illo hūc reū eſſe obiectorū: nunquid a dño periurus reputabit? aut nunq̄d poterit argui ſe iuraſſe adulterij aut furti reatū incurriſſe? Nō. Hinc etiā Ioannes Chryſo. ait.

¶ Inter iuramentum ⁊ locutionem fidelium nulla debet eſſe differentia.

Iuramenti hmōi cauſa eſt, q: omnis q̄ iurat, ad hoc iurat[a] vt qꝺ verū eſt loquatur. Et ideo dñs inter iuramētum et loquelā noſtrā, nullam vult eſſe diſtātiā[b]: q: ſicut in iuramēto nullā cōuenit eſſe pfidiā: ita q̊ꝫ in verbis nr̄is nullū debet eſſe mendaciū: q: vtrūqꝫ ⁊ periuriū ⁊ mēdaciū diuini iudicij pena dānat, dicente ſcriptura: Os qꝺ mentit, occidit animā. Quiſquis ergo verum loquit, iurat: q: ſcriptum eſt: Teſtis fidelis non mentietur.

Idem.

¶ Antequꝫ aliquis iuret peierat ſi contra conſcientiam iurare parat.

Qui peierare parat⁹ eſt: antequꝫ iurat iam periurus eſſe videtur: q: de⁹ non ex operibus[c] iudicat, ſed ex cogitationibus et ex corde.
Ex his omnibus colligitur ꝙ iuramenta ſecundum intentionem preſtantis, non recipientis a deo iudicantur. Quomodo ergo ſm Iſidorum quacūqꝫ arte verborum quis iurat, deus ſic accipit ſicut ille cui iuratur intelligit. Sed ſicut aliꝺ eſt callida arte verborum iurare, aliud ſimpliciter intentionem ſuam iurando enunciare: ſic aliud eſt ſimplici intentione iuramentum factum recipere: aliud in recipiendo calliditate vti: quia ſicut quiſqꝫ apud deum non valet aliquem ledere: ſic nec preter eius intentionem valet quis alicui

b ¶ Diſtantiam. quantū ad hoc, cū mortaliter peccat q̄ ſimpliciter dicit falſum: ſicut q̄ ſub iuramento dicit falſum: magis tamen peccat peierando, ꝙ̄ mentiendo. † ſolidius ſubſiſtit vbi iuramētum interponitur: vt.s̄.e.q. j.c.j. ſed tñ pl⁹ operat ſacramentū ꝙ̄ ſimplex promiſſio: vt extra de iureiu. debitores. Itē hic eſt argu. ꝙ ex nudo pacto oritur actio: vt.xij. qōe.ij. quicūqꝫ ſuffragio. et.q.v.quia Ioannes. Io.
c Qui peierare. ¶ Nō ex operib⁹. Deus potius conſiderat animum ꝙ̄ factuꝫ: vt.xv.qō.vj.capi.j. et deus interrogat cor, ⁊ non manum. xiiij.qōe.v. ſi quid ſic.xxxij.qōe.v.propoſito.
¶ Ex his oībus.
¶ Caſus. Concludit Gratianus ab illo.§. ſꝫ obijcitur. ꝙ iuramenta iudicātur a deo ſm intentionē facientis, ⁊ non recipientis. ⁊ poſtea ſoluit predictam contrarietatem, dicens ꝙ ſimplicitas quandoqꝫ eſt ex parte facientis, quandoqꝫ ex parte recipientis. ⁊ ſiľr dolus qn̄qꝫ eſt ex parte facientis, qn̄qꝫ ex parte recipientis. ex quacunqꝫ ergo parte eſt, deus vidēs cordis ſimplicitatē ſic accipit ſicut illa pars intelligit que ſimpliciter intelligit. artem enim verborum deus ſemper aſpernat ⁊ odit.

Iuramentuꝫ pl⁹ opatur ꝙ̄ ſimplex ꝓmiſſio † Dic ꝙ̄ ꝙ lꝫ de⁹ nō faciat dr̄iā iter loq̄lā ⁊ iuramentum: ecclia tñ facit: q: mēdax ſimplex non patit penā quo ad infamiā ⁊ repulſionē teſtionij: vel qn̄ poſſit ꝓmoueri ſꝫ ſec⁹ in mendace iurato. ⁊ h⁹ intelligas ex q̄ ſimpľr mēdax eſt de crimine emēdatus ſm decret. ex̄ de teſti. teſtimoniū. ſm h.

Subuenire. de⁹ autē duplicitatis aſpernator ſimplicem intentionē vtriuſqꝫ cōſiderat: ⁊ tam ex parte recipientis, q̄ꝫ ex parte preſtantis verborum artem aſpernat̃ ⁊ odit. De etate vero iurantium querit̃ qua etate quiſqꝫ ad iurandum debeat cogi. de quo in primo libro capitulariũ ſic inuenit̃ definitũ.

¶ Ante rationabiles annos aliqui non cogantur iurare.

Paruuli q̄ ſine etate rationabili ſunt, nō cogantur iurare[a]: et qui ſemel periuratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hoc, nec ad ſacramentum accedat, nec in ſua cauſa[b], nec alterius iurator exiſtat.

Itē ex cōcilio Elibertano.

¶ Ante.xiiij.annos nullus iurare cogatur.

Pueri ante annos.xiiij. nō cogant̃ iurare: puella[c] quoqꝫ ſi in puerili etate ſita in domo patris illo neſciēte iuramento ſe conſtrinxerit: ⁊ pater eius vt audierit, ſtatim[d] cōtradixerit: vota eius ⁊ iuramēta irrita erunt, et facilius emēdabitur.

Item Cornelius papa.

¶ De eodem, ⁊ vt a ieiunis iuramenta preſtentur.

Honeſtũ etiã videt̃ vt q̄ in ſanctis audet iurare, hoc ieiun⁹[e] faciat cũ omni honeſtate ⁊ timore dei, ⁊ vt pueri ante annos.xiiij. non cogātur iurare. ¶ Preterea ſunt quedam tēpora quibus iurare ꝓhibemur. Unde in concil. apud ſanctũ Medardũ habito.

¶ Quibus temporibus iurare prohibemur.

Decreuit ſancta ſynod⁹ vt a.lxx.[f] vſqꝫ in octauam paſche, et ab aduentu dñi vſqꝫ in octauã epiphanie, necnon ⁊ in ieiunijs q̄tuor tēporũ, ⁊ in litanijs maiorib⁹[g], ⁊ in diebus dñicis, ⁊ in dieb⁹ rogationũ (niſi de cōcordia ⁊ pacificatione) nullus ſuper ſacra euangelia iurare preſumat. De forma vero fidelitatꝭ et quid quis debeat domino, vel econuerſo: ſic inuenitur in epiſtola Philiberti epiſcopi.

¶ Que in fidelitate ſunt ſeruanda.

De forma fidelitatis aliquid ſcribere monitus hec vobis que ſequuntur breuiter ex librorum authoritate notaui. Qui dño ſuo fidelitatem iurat, iſta ſex ſemper ĩ memoria debet habere: ĩcolume,

¶ De etate. ¶ Hec eſt.iiij.pars.q. in qua probat quãdo et in qua etate ſit iurandum, et quando non: ⁊ hec eſt q̄ō. incidens. Joan.de fan.

¶ Caſus. Quia ſupra facta eſt mentio de iuramento: ideo nunc oſtendit Gra. in qua etate poſſit quis ad iuramentũ cogi: ⁊ q̄ infra pubertatis annos nullus cōpelli dꝫ.j.c.j.⁊.ij. poſtea vero cōpelli pōt.

iiij.ps.

Paruuli. ¶ Caſus. Queſitũ fuit in q̄ etate paruuli cogant̃ iurare. Et reſpōdetur, cũ ſunt in etate rationabili: et ſi quis cũ iurare poteſt, ſemel peierauit, decetero teſtis eſſe non poteſt: nec in ſua vel alterius cauſa erit iurator.

Impuberes an poſſint iurare.

a ¶ Iurare. Nec teſtis eſſe pōt: vt iiij.q.iij.c.j. Et ideo hoc eſt, quia iuramento debet adeſſe iudiciũ: ſed hec etas neſcit quid agat: vt.C. de fal. mo.l.j. Item q̄ impubes non poteſt peierare: vt.ff. de iureiu.l. qui iuraſſe. vnde ſacramentum calumnie preſtare non pōt. poſſet tamen dici q̄ ſi eſt doli capax, ✝ q̄ tũc calumnioſe petere poteſt: vt ex de deli.pu.c.j. et ſi nouerit veritatem: q̄ bene p̄ſtabit ſacramentum calumnie argu.C. de iureiuran. propter calumniã.l.ij.§.j. Sed de veritate dicēda bene poteſt iurare. Nam ab impuberibus et timidis ſumitur initiũ queſtionis: vt.ff.de queſt. vnius. in prin. Item impubes ferula percutitur pro veritate dicenda: vt.ff. ad ſyl.l.j.§. impubes. et tenet confeſſio quam facit, licet contra eam poſſet reſtitui: vt.ff.de confeſ.l.certũ.§. pe. Joan. quod falſum eſt, niſi ſit doli capax: cum hoc cap. contradicat. B. hoc autem certum eſt q̄ ſi aliquis ſponte receperit iuramentum minoris, bene valet et tenet tale iuramentum: vt.ff.de iureiur.l.qui iuraſſe. Item in caſu poteſt quis conueniri ratione iuramenti quod preſtitit dum eſſet impubes: vt ſi impubes iurauit ſe preſtaturũ operas, ipſe pubes factus bene conuenitur de hoc iuramento: vt.ff.de li.cauſa.l.vlti.in fi.

✝ Dicit Azo. q̄ hoc non eſt verũ q̄uis ſit doli capax: arg.C. de iura.ca.l.ij. §.j. ſed de veritate dicēda bñ. ff. de cō feſ. certum §. minorē. ar.ff.de admi. tu.l.j.in fi. ſm Lau. et hoc eſt quod ſequit̃.

b ¶ Cauſa. Sed nonne ſi agere vult periurus in propria cauſa, audiretur: quia nulli prohibetur agere in ꝓpria cauſa: vt.iiij.q.vj. omnibus. ſed agere nō poteſt niſi preſtet ſacramentum. Item nonne iudex vel altera pars poteſt ei deferre ſacramentum? Ad hoc dicas q̄ hec lex ſumpta eſt de lombarda, ſm quam non iuratur de calũnia. patet ergo q̄ loquitur hic de alio iuramento: et poteſt dici q̄ loquitur hic de iuramento purgationis.i. vt nec ſe nec alios poſſit expurgare. ex hoc ſequitur q̄ ſi ſuſpitio aliqua eſt cōtra periurium ſtatim habetur ꝓ conuicto, cũ ſe expurgare non poſſit: et imputet ſibi qui in talem caſum incidit: quia culpa ſua illũ ſuſtinet: vt.xv. queſt.j. ſi quis inſaniens ex quo eñ ſemel peierauit, p̄ſumitur q̄ ſemper debeat peierare: vt.ij.queſt.vij. non poteſt. vnde amodo nō eſt ſacramento ſuo credendũ: vt extra de preſumpt. literas. ea tamen iuramenta que oneris ſunt potius q̄ꝫ honoris, bene preſtabit: vt iuramentum calumnie. ſimiliter dominis ſuis iurabit in cauſa feudi. contra xlvij. diſt. q̄ꝫtumlibet. extra de re iudi. in cauſis.

v.ps.

c ¶ Pueri. ¶ Puella. Idem eſt in puero: vt.ſ. ea.q.iiij. tribus.

d ¶ Statim. Filij iuramentũ debet pater reuocare q̄ꝫ cito ſcit, ✝ vt hic dicitur: ſed votum religionis non tenetur ſtatim reuocare cum ſcit: ſꝫ vſqꝫ ad annum et diem contradicere poteſt: vt.xx. queſtio.ij. puella. aliter tamen eſt ſupra diſtinctum. ſcilicet.xx.q̄ō.ij. in prin.

✝ Ad idē concordat Hug.q̄ exponit ſtatim .i. ex q̄ ſciuit et potuit.

e Honeſtum. ¶ Hoc ieiunus. ſil'r teſtimoniũ debet dicere ieiunus: vt extra de teſti. placuit. Que a ieiunis fieri debeant, no. de conſe. diſtin.j. ſacramenta. tñ quod hic dicit̃, magis eſt honeſtum q̄ꝫ iuſtum. Jo.

f Decreuit. ¶ Ut a.lxx. in his etiã diebus cauſe exerceri nō debent, xv.q.iiij.c.j.⁊.ij. huic tñ ca. ⁊ p̄cedenti obuiat conſuetudo preſcripta. Jo.

g ¶ In litanijs maioribus. vt in feſto ſancti Marci.

¶ De forma. ¶ Hec eſt. v. pars.q. in qua dicitur quod in ſequenti ca. continetur. Jo. de fan.

¶ Caſus. Supra facta eſt mentio de iuramento. ſed q̄ fidelitas ſit iureiurando, ideo nunc oſtendit Gra. quid fidelis dño et econuerſo debeat facere.

De forma. ¶ Caſus. Quidã rogauit Philibertum epm vt ſcriberet ſibi quot debeant cōtineri in iura=

mento fidelitatis quam facit vaſallus dño: qui reſcripſit ſex debere ibi contineri: ſcʒ incolume, tutũ, et honeſtum, vtile, facile, et poſſibile: q̃ vaſallus ſemp̱ debet in memoria habere. Et ponit exemplũ de illis ſex in quib⁹ oibus debet vaſallus dño conſiliũ et auxilium preſtare ſi vult beneficio dign⁹ videri, et ſaluus eſſe de fidelitate: ⁊ domin⁹ in his oibus vaſallo vicem reddere debet.

Adde ꝙ ſimile obſequiũ dʒ clericꝰ eccľe. l. ij. ⁊ ibi Albe. de roſ. C. de aduo. di. iudi.

a ❡ Honeſtuʒ. ſic ergo honeſtas et poſſibilitas in omi iuramento ſunt intelligenda: vt. ſ. e. q. iiij. vnuſquiſq;. et ex̃ de iureiuran. quẽadmoduʒ. ſed illud ſacramẽtum preſtant archiepi romano pontifici: vt ex̃ de iureiurã. ego. et ſubditi ſuis epis: vt. xxiiij. diſt. ꝗ̃ꝗ̃. et imperator pape. lxiij. diſtin. tibi domino. et lʒ generaliter iuret vaſallus dño. ſ. ꝙ in omnibus cauſis iuuabit ipſum, ⁊ contra quelibet: tamẽ contra propriã patriam non iuuabit ipſum: vt. ff. de re. li. minime. nec contra papã: vt extra de iureiur. venientes. Sed qd ſi domin⁹ vult filiũ vaſalli impetere: nũquid iuuabit ipſuʒ cõtra filium? videť ꝙ non: q: nec contra filiũ excõicatuʒ iuuabit. xj. q. iij. qm̃ multos. ⁊ arg. ad hoc. ff. de reli. minime. et contrariũ tñ dicit lex feudi in titu. quemadmo. feu. amit. dʒ em̃ ibi ꝙ vaſallus obligat⁹ eſt filio ſuo tm̃ vinculo nature: ſed dño ſuo obligat⁹ eſt vinculo iuramenti. Itẽ non teneť ipm iuuare ſi iniuſte impetit aliuʒ. nec em̃ opem fert qui ad peccandũ nos adiuuat: vt. xiiij. q. vj. ſi res. Itẽ nunq̃d vaſallus põt accuſare dñm? non: vt hic põt colligi: niſi proſequať ſuam iniuriã. alioquin ſi accuſat, perdit ius feudi: ſicut patron⁹ q̃ accuſat libertũ pdit bonoꝝ poſſeſſionẽ: vt. ff. de bo. li. q̃ cũ maior. nec etiã teſtimoniũ põt ꝯtra ipm ferre nec in criminali cauſa, nec etiam pro ipſo: vt extra de offic. deleg. cauſam.

Imperator iurat pape.

Cõc. l. iuſtitia. §. iuris pcepta. cuʒ gl. in ṽ. tribuere. ff. de iuſti. et iuſti. e. ti. ⁊. §. i. glo. ſup ṽ. ius ſuum.

Vaſallus dñʒ non accuſat.

b ❡ De ſecreto. Ille qui prodit ſecreta alicuius, capite puniť: vt. ff. de re mili. omne. §. iij. et. C. de cõmer. ⁊ mer. l. ij. et ſic poteſt quis iurare ne pdat ſecreta alterius. argu. tamen eſt contra. xiij. diſt. nerui.

Secretoꝝ pditor capite puniť.

c ❡ Munitionibus. Qui munitiones cedit hoſtib⁹, vel literas vel nũciũ vel aliquod ſignum eis mittit, incidit in crimen leſe maieſtatis: vt. ff. ad leg. iul. ma. l. j. ij. ⁊. iij.

d ❡ Ad honeſtatem. Ut nec cum vxore nec cum filia commiſceatur: nec aliquid inhoneſti faciat in domo domini: vt de peni. diſtinc. v. conſideret.

tutum, honeſtũ [a], vtile, facile, poſſibile. Incolume videlicet ne ſit in damnũ dño ſuo de corpore ſuo. Tutũ, ne ſit ei in damnũ de ſecreto [b] ſuo, vel de munitionibus [c] p quas tut⁹ eẽ põt. Honeſtuʒ, ne ſit ei i dãnũ de ſua iuſtitia vel de aliis cauſis q̃ ad honeſtatẽ [d] ei⁹ pertinere videnť. Vtile, ne ſit ei in dãnum de ſuis poſſeſſionib⁹. Facile vel poſſibile, ne id bonum qď dñs ſuus facere leuiter poterat, faciat ei difficile: neve id quod poſſibile erat, reddat ei impoſſibile. vt fidelis hec documenta caueat, iuſtum eſt. Sed quia non ſufficit abſtinere a malo, niſi fiat id qď bonuʒ eſt: reſtat vt in eiſdem ſex ſupradictis conſilium [e] et auxilium domino ſuo fidele p̃ſtet, ſi bñficiis dignus [f] videri vult ⁊ ſaluus eſſe de fidelitate quã iurauit. Dñs quoq; fideli ſuo in his omnibus vicem [g] reddere debet. qď ſi non fecerit, merito cẽſebitur maleficus: ſicut ille qui in eorum preuaricatione vel faciendo vel cõſentiendo deprehenſus fuerit perfidus et periurus.

Auguſtinus. De eodem.

Si quis laicus iuramentum violãdo pphanat quod regi et domio ſuo iurat: et poſtea pverſe ⁊ doloſe eius regnũ tractauerit: et in mortẽ ipſius aliquo machinamento inſidiať: quia ſacrilegiũ pagit in Chriſtum dñm manũ mittens anathema ſit: niſi per dignam penitẽtie ſatiſfactioneʒ emendauerit: ſicut conſtitutũ a ſctã ſynodo eſt, id eſt ſeculũ reliquat: arma deponat: i monaſteriũ eat: ⁊ peniteat oibus diebus vite ſue: veruntamen cõionem in exitu vite ſue cum euchariſtia accipiat. epiſcop⁹, preſbyter, diaconus, ſi hoc crimen commiſerit, degradetur.

Vt itaq; ex p̃miſſis apparet, mẽdacium nec in ſimplici ſermone debet pͥoferri: nec iuramento firmari. Mẽdaciũ aũt non ſolũ in ṽbis, ſed etiã in ſimulatis operibus eſſe pbať.

Vnde Amb. in ſermone habito in dñica de Abraham.

❡ Mẽtitur qui profeſſionem ſuam operibus nõ oſtendit.

Cauete fratres mendaciũ: q: oẽs q̃ amãt mendaciũ filij ſunt diaboli. Nõ ſolum in falſis verbis, ſed etiã in ſimulatis operibus [h] mendaciũ eſt. mẽdacium nanq; eſt ſe chriſtianũ dicere, ⁊ opa Chriſti non facere. mendacium eſt

e ❡ Conſiliũ. Vide quõ interpretatur hoc iuramẽtũ. Ego iuro ꝙ nullũ faciã tibi dãnum. i. ego iuro ꝙ nec ego faciam, et etiam ꝙ alios faciẽtes phibebo. ſic interpťať lex tale pactum: vt ſi aliq̃s fecit pactũ ꝙ ſyluã nõ cederet vel vreret, etiã cuſtodire tenetur ne ali⁹ vrat vel cedat: vt. ff. locati: in lege. idẽ videť in oibus negatiuis promiſſionib⁹: vt cũ diciť promitto ꝙ non faciã: nõ ſolũ teneor nõ facere, ſed etiã curare debeo ne fiat: vt. ff. de ṽb. ſig. facere. ⁊ de ṽb. ob. in illa ſtipulatiõe.

promiſſiones negatiue ad duo obligant.

vj. ps.

f ❡ Dign⁹. ergo ſi clericus preſtat p̃ociniũ ꝯ eccľiam ſuã vel epm ſuuʒ, põt priuari bñficio ſuo. xcvj. diſ. ſi ipator. et extra de poſtu. ca. ſi. Joan.

g ❡ Vicem. Et ſic eadẽ fide teneť q̃s ſubdito ſuo, ſicut ſubditus domino: vt. xcv. diſtinc. eſto ſubiectus. et extra de iureiur. pueniť. et. xxxij. q. vj. nihil iniquius. et ſi non fecerit, priuať illo, vel dominio qď hʒ in vaſallo: et trãſit feudũ ad ſuperiorem: vt in lib. feu. quemadmo. feu. amit.

Adde pro hoc tex. in. l. alia. cũ no. C. de his qb. vt idig. Bal. et gl. in ṽ. non euitabit. in ca. j. ṽ. ſʒ ⁊ q̃ de lator. q̃ fu. p̃. cã bene amit. col. x.

❡ Vtitaq;. ❡ Hec eſt. vj. pars. q. in qua dꝛ ꝙ non ſolum verbis mentimur. ſed etiam factis. Jo. de fan.

❡ Caſus. Concludit Gratianus ex ſupradictis dicens ꝙ mendacium nec in ſimplici loquela nec in iuramento eſt aſſumendum. Poſtea oſtendit ꝙ mendaciũ ⁊ verbis et factis fieri poteſt: quod per ſequen. ca. probat.

Cauete fratres. ❡ Caſus. Ambroſius monet fratres ſuos vt mendacium vitent: oſtẽdens ꝙ mendacium fit duobus modis: ſcilicet verbis, ⁊ factis. Nam ſi quis dicit ſe chriſtianũ ⁊ clericũ, ⁊ non facit opera chriſtiani vel clerici, mendax eſt in operibus ſuis.

h ❡ Operibus. Argu. ꝙ factis mentimur, ſicut verbis et factis negamus Chriſtum. ſicut verbis. xj. q. iij. eſtimant. ⁊ factis appellamus. extra de appel. dilecti. j. ⁊ fa-

ctis predicamus.xliij.diſt.ſit rector.
Q Uotiēs vero.¶ Caſus. Docet hic hiero. ꝙ ſi quis non cōgruo tpe ⁊ loco, ⁊ qđ non cōuenit audientibus loquat: potius deſtruit audiētes ꝗ̄ edificet. Unuſquiſqȝ enim cōſiderare debet quid vel quādo loquatur: qȝ ꝓ quolibet verbo ocioſo reddituri ſumus rōnem.
a ¶ Audiētibus. Forte inſtruit rudes magna ⁊ ſubtilia: qđ eſſe nō dȝ. ſiẽ. viij.qō.j. oportet. et.xliij.diſtinc. ca.j.Joan.
¶ Iuramentum. ¶ Hec eſt.vij.pars qōnis, in qua dicitur ꝙ clericus non debet iurare laico, nec epō ſine cauſa. Jo.de fan.
N Ullus.¶ Caſus. Queſitum fuit in concil. Remeñ. vtrū clericus accuſatus coram laico iudice, poſſit preſtare iuramentum calūnie vel innocentie ad ſe purgādum? Et reſpondet ꝙ non: ſed coram eccleſiaſtico iudice corrigatur vel expurgetur: ſed corā laico iudice dicat, eſt eſt: non non.
b ¶ Laico. Hoc capit. intelligas de iuramento expurgationis: ‡ qđ clericus non debet facere corā laico, ſed tantū corā epō vel eius delegato, niſi hoc fiat authoritate pape: vt.ij.q.v. mennā. ſi em̄ clericus peteret aliqđ coram laico, bene tenetur ibi p̄ſtare iuramentū calumnie. Uel dic ꝙ ſine licētia epi nullum debet facere iuramentum laico: imperatori tn̄ iurant epi fidelitatem.

Iuramentū purgatiōis nō dȝ clericus preſtare coram laico.
‡ Iſta fuit ſententia M. et B. ſm Lau. ⁊ ꝙ hꝰ caſu intelligatur ca. patȝ ex ſi.ꝑȝ hu. ſed vrget illa litera quicqȝ.

Q Uidam epi. ¶ Caſus. Supra tractatū eſt de catholicis: et dictū eſt ꝙ nō ſunt cogēdi ad malum. Nūc vero ſubnectit Grat. xxiij. cauſam, in qua de hereticis tractat, querens an ipſi ſint cogēdi ad bonum. Item queritur an militare ſit peccatuȝ: ⁊ quod bellum debeat dici iuſtum, ⁊ quod iniuſtum, ⁊ an vindicta ſit inferenda, et an peccatum ſit iudici malos occidere, cōdemnādo ſcȝ. Sed vt hec ⁊ alia cōpetentius faciat, thema proponit: de quo octo elicit queſtiones.

epiſcopum ſacerdotem vel clericum ſe profiteri, ⁊ contraria huic ordini operari.

Item Hieronymus.

¶ Quotiēs ſermo malus de ore noſtro procedat.

Q Uotiēs vero loquimur aut nō in opportuno tēpore, aut nō i opportuno loco aut nō vt ꝯuenit audiētibus[a] totiens ſmo malus ꝓcedit de ore nr̄o ad deſtructionē eorū q̄ audiūt. cōſiderem⁹ itaqȝ q̄d loquamur: qȝ ꝓ oī ocioſo ꝟbo reddituri ſum⁹ rōnē in die iudicij. Iuramētū ꝟo clericus laico p̄ſtare non dȝ. Unde in Remenſi concilio legitur.

¶ Cuiqȝ laico clericus nihil iurare preſumat.

N Ullus ex eccl'iaſtico ordine cuiqȝ laico[b] q̄cq̄ȝ ſup ſacra euāgelia iurare preſumat: ſȝ ſimpl'r cū veritate et puritate dicat, eſt eſt: nō non. ſed ſi eſt aliq̄d qđ ſibi obijciat ꝓut iudicauerint q̇ eiuſdē ordinis ſunt, aut corrigatur, aut expurgetur. Epō ſiliter clericus iuramētum preſtare non debet: niſi forte is cui eccleſie procurationem committit. Unde Urbanus ſecūdus ait.

¶ De eodem.

N Ullus epſ clericos ſuos (niſi forte quibus eccleſiaſticarum rerum diſpenſatio cōmiſſa fuerit) ſibi iurare cōpellat. ¶ Cauſa.xxiij.

Q Uidā epi cū plebe ſibi cōmiſſa i hereſim lapſi ſūt: circūadiacētes catholicos minis et cruciatibus ad hereſim compellere ceperunt: quo comperto apl'icus catholicis epis circūadiacētium regionū qui ab impatore ciuilē iuriſdictionez acceperāt, impauit vt catholicos ab hereticis defenderent: et q̄bus modis poſſent eos ad fidei ꝟitatē redire cōpellerēt. epi hec mandata apl'ica recipientes, conuocatis militibus aperte ⁊ ꝑ inſidias ꝯtra hereticos pugnare ceperūt. tandē nōnullis eorum neci traditis, alijs rebus ſuis vel eccleſiaſticis expoliatis, alijs carcere et ergaſtulo recluſis: ad vnitatē catholice fidei coacti redierīt. Hic primū queritur, an militare peccatum ſit? Secundo, quod bellū ſit iuſtū: et quomō a filijs iſrael iuſta bella gerebantur? Tertio, an iniuria ſociorum armis ſit ꝓpulſanda? Quarto, an vindicta ſit inferenda? Quinto, an ſit peccatum iudici vel miniſtro reos occidere? Sexto, an mali cogendi ſint ad bonum? Septimo, an heretici ſuis et eccleſie rebus ſint expoliādi: et q̇ poſſidet ab heretic̄ ablata, an dicatur poſſidere aliena? Octauo, an epiſcopis vel quibuſlibet clericis ſua liceat authoritate vel apoſtolici ſine impatoris p̄cepto arma mouere?

¶ Queſtio.j.

Q Uod militare[c] alienum videatur ab euāgelica diſciplina, hinc videtur poſſe probari: qȝ omnis militia vel ob iniuriam

Q Uod militare.¶ Caſus. Hic ponit p̄ma.q. i qua queritur an militare ſit pctm̄? Et r̄ndetur ꝙ non vt.j.ca.militare. et hoc verū eſt ſi bellum a principe indicatur: vt.j.e.q.ij. iuſtum. ſimil'r pro defenſione ſua vel patrie vel legū paternarum: vt.j.qō. viij.ſi nulla. clerici autē arma mouere nō poſſunt: vt.j. e.qō.viij. clerici. et ca.quicūqȝ. Et procedit Grat. hoc ordine i hac queſtione. Primo probat ꝙ militare ſit peccatuȝ. poſtea in.§. his ita reſpondet allegatis, et ꝓbat contrariū. In vltimo.§.cōcludit, veram ponens ſolutionem. ſ. ꝙ precepta patiētie in preparatiōe cordis ſūt ſeruanda, non in oſtentatione corporis. Eſt ergo caſ⁹ §.breuis: et ꝓbat Gra.x. authoritatibus militare eſſe peccatum.
c ¶ Qđ militare. Hic q̄ritur an militare ſeu bellare ſit pctm̄? Et dicendū eſt ꝙ non: vt.j.eo. militare. ⁊ hoc verum eſt ſi a principe indicat̄ bellum: vt.j.e.q.ij.iuſtum. Similiter pro defenſiōe ſua vel patrie vel legum paternarū: vt.j.e.qō. viij.ſi nulla. Clerici autē in ſacris ordinibus conſtituti non poſſunt mouere arma: vt.j.e.qō. viij.clerici. Similiter videtur ꝙ nec̄ minoribus ordinibus cōſtituti etiam vxorati poſſunt mouere arma: quia ſub regula eccleſiaſtica debent viuere: vt.xxxij.diſt.c.ſi.

Bella an ſint pmiſſa et q̄b⁹.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN